

§ 160

Valtuustoaloite koskien Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle tarvittavasta pienituloisuusohjelmasta ja -oppaasta

VAKEDno-2023-36

Asian valmistelija: hallinnon asiantuntija Anni Siirola

Aluevaltuuston kokouksessa 2.5.2023 § 39 jätettiin Elina Nykyrin valtuustoaloite "Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle tarvitaan pienituloisuusohjelma ja -opas". Valtuustoaloitteen on allekirjoittanut 10 aluevaltuutettua. Valtuustoaloite kuului seuraavasti:

"Me allekirjoittaneet esitämme, että Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle laaditaan pienituloisuusohjelma ja -opas, jonka valmistelee monialainen erilaisista alueen toimijoista koostuva työryhmä. Pienituloisuusohjelman ja -oppaan laatimistyön seurantaryhmässä on oltava kaikkien puolueiden edustus.

Pienituloisuusohjelma

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen tulee pienituloisuusohjelmassaan asettaa selkeät tavoitteet ja toimenpiteet köyhyyden/vähävaraisuuden, syrjäytymisen, huono-osaisuuden, sekä eriarvoisuuden ja eriarvoistumisen vähentämiseksi vantaalaisten ja keravalaisien keskuudessa. Pienituloisuusohjelmassa on syytä erityisesti keskittyä erilaisiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. On tärkeää, että hyvinvointialueemme tekee tiivistä yhteistyötä Vantaan ja Keravan kaupunkien toimijoiden kanssa pienituloisuusohjelmaa laatiessaan.

Pienituloisuusopas

Pienituloisuusoppaaseen on tarkoitus koota keinoja vähävaraiset/pienituloisten keravalaisien ja vantaalaisten ohjaamiseksi palveluiden ja tukien pariin. Pienituloisuusoppaaseen on siis syytä koota keinoja, joilla hyvinvointialue voi, yhdessä muiden paikallisten toimijoiden kanssa, helpottaa pienituloisten/vähävaraisten vantaalaisten ja keravalaisien arkea sekä tukea heitä vaikeissa elämäntilanteissa. Palveluiden yhdenvertaistaminen on sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen keskeisimpiä tavoitteita. Se ei mukaan voi toteutua, elleivät palvelut ole saavutettavia myös kaikkein vähäosaisimmille ihmisille.

Koska palvelujärjestelmämme on hajanainen, on palveluiden ja tukien saavutettavuus huono. Kaikilla vähävaraisilla/pienituloisilla vantaalaisilla ja keravalaisilla ei ole voimavaroja tai mahdollisuuksia löytää heille kuuluvia palveluita tai tukia. Vaikea elämäntilanne tai puutteelliset tietotekniikkataidot ovat usein esteenä palveluiden ja tukien piiriin hakeutumiselle.

Pienituloisuusoppaaseen on syytä koota hyvinvointialueen ja muiden alueen toimijoiden vantaalaisille ja keravalaisille tarjottavia palveluita ja tukia. Oppaassa pitää kertoa selkeästi, millaisia ehtoja palveluiden ja tukien saamiselle on, ja miten niitä haetaan.

Pienituloisuusoppaan on syytä olla luettavissa hyvinvointialueen verkkosivuilta. Koska kaikki vantaalaiset ja keravalaiset käyttä nettiä, on opas oltava saatavissa myös paperisessa muodossa. Esimerkiksi vantaalaiset ja keravalaiset järjestöt sekä Vantaa-infot voisivat jakaa pienituloisuusopasta sitä tarvitseville asukkaille.

Hyvinvointialueelle on perustettava ns. köyhyys-/vähävaraisuustyöryhmä
pienituloisuusoppaan ja -ohjelman laatimista varten

Pienituloisuusohjelman ja -oppaan valmistelua varten tulee hyvinvointialueen perustaa ns. köyhyys- tai vähävaraisuustyöryhmä. Työryhmässä pitää olla mukana muun muassa seuraavien tahojen edustajat: alueen asukkaat ja työntekijät, paikalliset järjestöt, oppilaitokset ja seurakunnat, Vantaan ja Keravan kaupungit, Kansaneläkelaitos (Kela), kaikki aluevaltuustoryhmät sekä kunnalliset ja alueelliset vaikuttamistoimielimet (eli nuorisovaltuustot, vammais- ja vanhusneuvostot ja monikulttuurisuusasioiden neuvottelukunnat).

Joka kymmenes Vantaan ja Keravan alueella asuva on vähävarainen/pienituloinen

Suomessa ei ole virallista pienituloisuuden määritelmää, mutta käytetyimmän määritelmän mukaan pienituloisia ovat ne henkilöt tai kotitaloudet, joiden nettotulot ovat pienemmät kuin 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien nettotulojen mediaanista. Pienituloisuuden raja vaihtelee vuosittain sen mukaan, mikä on suomalaisten nettotulojen mediaani. Pienituloisena/vähävaraisena pidettiin vuonna 2021 ihmistä, jonka nettotulot ovat alle 1350 euroa kuukaudessa.

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli arviolta 718 700 vähävaraista henkilöä vuonna 2021. Suomalaisista siis 13,2 prosenttia oli pienituloisia vuonna 2021. Perusturvan varassa eläviä suomalaisia arviolta 241 200 vuonna 2021. Toimeentulotukea sai arviolta 425 000 suomalaista vuonna 2021. Se tarkoittaa 7,7 prosenttia väestöstä. Arviolta 10,3 prosenttia vantaalaisista ja 10,1 keravalaisista oli pienituloisia vuonna 2021. Pienituloisia ihmisiä asui vuonna 2021 Vantaalla 25 500 ja Keravalla 3698.

Pienituloisuudessa ei ole kyse pelkästään rahan puutteesta, vaan se aiheuttaa usein huono-osaisuuden kierteen

Vähävaraisuus/pienituloisuus/köyhyys vaikuttaa laajasti ihmisen ja hänen läheistensä arkeen. Vähävaraisuudessa ei siis ole kyse ainoastaan rahan puutteesta. Pienituloisuus merkitsee usein jatkuvaa perusturvallisuuden puutetta ja kamppailua osallisuudesta yhteiskuntaan. Pahimmillaan vähävaraisuus aiheuttaa huono-osaisuuden kierteen, jossa taloudelliset, sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat kasaantuvat. Köyhyyden, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden vähentäminen ja ennaltaehkäisy kytkeytyvät vahvasti hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, joka on sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden ydintehtävä.

Pienituloisuus usein heikentää merkittävästi ihmisen hyvinvointia ja terveyttä. Toisaalta sosiaaliset taikka terveysongelmat ovat usein pienituloisuuden taustalla. Vuoden 2021 köyhyysraportissa kerrotaan, että "pienituloisuuden taustalla on usein päihde- ja/tai mielenterveysongelma, työttömyys, vammasta tai pitkäaikaissairaudesta johtuva työkyvyttömyys tai osatyökykyisyys, sukupolvelta toiselle periytyvä huono-osaisuus, matala koulutustaso, monilapsisuus, yksinhuoltajuus, yksin asuminen tai opiskelut".

Pienituloisilla on usein enemmän palveluiden käytön tarvetta, mutta he käyttävät usein muita vähemmän palveluita

Vähävaraisilla ihmisillä on muita enemmän tarvetta sosiaali- ja terveyspalveluille, mutta heillä on myös muita korkeampi kynnys hakeutua niiden pariin. Terveyserot eri tuloluokkien välillä aiheuttavat sekä inhimillistä kärsimystä että suuria kustannuksia yhteiskunnalle. Tuloluokkien välisiin terveyseroihin vaikuttaa muun muassa se, että Suomessa peritään korkeita asiakasmaksuja. Asiakasmaksuja alentamalla voitaisiin todennäköisesti kaventaa tuloluokkien välisiä terveys- ja hyvinvointieroja.

Vähävaraisuus on vahvasti ylisukupolvista

Vähävaraisuus siirtyy usein sukupolvelta toiselle. Pienituloisen perheen lapsella on suurempi riski kärsiä aikuisenakin vähävaraisuudesta ja sen mukanaan tuomista ongelmista. Vähävaraisuuden ylisukupolvisuutta vahvistaa se, että Suomessa pienituloiset jäävät muita Pohjoismaita useammin vaille tarvitsemiaan palveluja ja tukia (lähde: Kela).

Hyvinvointialueilla on oltava keinoja pienituloisten/vähävaraisten auttamiseksi ja tukemiseksi sekä vähävaraisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi

Sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden ydintehtävä on ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja tukeminen. Tähän kuuluu erottamattomasti eriarvoisuuden, vähävaraisuuden, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden ennaltaehkäisy ja purkaminen niillä keinoilla, joita hyvinvointialueella on käytettävissään. Hyvinvointialueella voidaan vaikuttaa esimerkiksi ennaltaehkäisevien palveluiden laatuun ja saatavuuteen, asiakasmaksuihin, psykososiaalisen hoidon saatavuuteen, päihdehoidon vaihtoehtoihin sekä lapsiperheille eläkeläisäiteisiin palveluihin.

Hyvinvointialueen toiminnan järjestelmällinen tarkasteleminen erityisesti vähävaraisuuden ennaltaehkäisyyn ja vähentämisen näkökulmasta mahdollistaa pitkäjänteisen työn vantaalaisten ja keravalaisten hyvinvointi- ja terveyserojen pysyvän kaventamisen eteen. Tämä on myös hyvinvointialueemme taloudellisen kestävyysperusta.

Tampereen kaupungilla on hyviä kokemuksia köyhyysohjelmasta ja Vantaalla ohjelman laatimistarve tiedostetaan

Tampereen kaupungilla on ollut käytössä köyhyysohjelma monta valtuustokautta. Se on tuntuvasti parantanut tamperelaisten hyvinvointia sekä ennaltaehkäissyt ongelmia. Tampereen kaupungin köyhyysohjelman toimenpiteitä ovat olleet muun muassa panostukset ehkäisevään ja täydentävään toimeentulotukeen sekä oppilas-, opiskelija- ja kouluterveydenhuoltoon, aktiivipassi, ruokajakelu ja maksuttoman harrastamisen laajentaminen. Tampereen kaupungin köyhyysohjelman laati kaikista valtuustoryhmistä koostunut ns. köyhyystyöryhmä.

Vantaan kaupunki on tiedostanut pienituloisuusohjelman laatimisen tarpeellisuuden. Tämä kävi ilmi valtuustoaloitevastauksessa. Vastauksessa todettiin myös, että sosiaali- ja terveyspalveluilla on oltava ohjelmassa suuri rooli.

Me allekirjoittaneet haluamme siis, että Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle laaditaan pienituloisuusohjelma ja -opas, jonka valmistelee monialainen erilaisista alueen toimijoista koostuva työryhmä. Pienituloisuusohjelman ja -oppaan laatimistyön seurantaryhmässä on oltava kaikkien puolueiden edustus. Tiedostostamme, että aloitteella on talousvaikutuksia ja toivomme, että aloite huomioidaan, kun hyvinvointialueelle laaditaan vuoden 2024 talousarvio.

Lähteet

- Suomen köyhyysraportti 2022: https://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2022/10/EAPN-FIN_Koyhyysvahti-2022_nettiin-valmis.pdf
- Uutisia köyhyysraporttiin 2022 liittyen:
 - <https://www.soste.fi/uutiset/koyhyysvahti-2022-kriisit-toisensa-jalkeen-osuvat-samoihin-ihmisiin-tarvitaan-maaratietoista-politiikkaa-koyhyiden-kasvun-hillitsemiseksi/>
 - <https://www.eapn.fi/koyhyysvahti-2022-myonteista-kehitysta-mutta-myos-merkkeja-koyhyiden-syvenemisesta/>

- Suomen köyhyysraportti 2021: <https://www.eapn.fi/koyhyysvahti-2021-tiivis-paketti-koyhyysta-ja-koronan-vaikutuksista/>
- Tilastokeskuksen tulonjakotilastot: <https://www.stat.fi/tilasto/tjt>
- Keravan kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2017–2020: <https://www.hyvinvointikertomus.fi/preview/7131074713>
- Keravan kaupunki, luonnos hyvinvointikertomuksesta ja -suunnitelmasta 2023: <https://kerava.production.geniem.io/uploads/sites/2/2023/01/hyvinvointikertomus-ja-hyvinvointisuunnitelma-luonnos.pdf>
- Vantaan kaupungin hyvinvointiohjelma 2018–2022: <https://www.vantaa.fi/fi/hankkeet/hanke/vantaan-hyvinvointiohjelma-2018-2022>
- Vantaan kaupunki, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen: <https://www.vantaa.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteke/talous-ja-strategia/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen>
- Vantaan kaupungin hyvinvointikatsaus 2022: https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Hyvinvointikatsaus%202022_Vantaan%20kaupunki.pdf
- Vantaan kaupungin hyvinvointikertomus 2020: https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Hyvinvointikertomus%202020_Vantaan%20kaupunki.pdf
- Tampereen kaupungin köyhyysohjelma 2018–2021: <https://www.kukakuunteleekoyhaa.fi/wordpress/wp-content/uploads/2019/06/Tampereen-kaupungin-k%C3%B6yhyysohjelma-2018-2021.pdf>
- Tampereen kaupungin köyhyysohjelman 2018–2021 raportti: [https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kaupunginhallitus/Kokous_762021/Tampereen_kaupungin_koyhyysohjelman_2018\(228333\)](https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kaupunginhallitus/Kokous_762021/Tampereen_kaupungin_koyhyysohjelman_2018(228333))
- Tampereen kaupungin köyhyystyöryhmän 2021–2025 nimeäminen: [https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Viranhaltijat/Pormestari/Koyhyystyoryhman_nimeaminen_valtuustokau\(254957\)](https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Viranhaltijat/Pormestari/Koyhyystyoryhman_nimeaminen_valtuustokau(254957))
- Juttuja Tampereen kaupungin köyhyysohjelmaan liittyen:
 - <https://mikkoaaltonen.fi/tampereelle-koyhyysohjelma/>
 - <https://vasenkaista.fi/2014/10/tampere-sai-koyhyysohjelman/>
 - <https://mikkoaaltonen.fi/koyhyysohjelma-kaupunginvaltuustossa/>
 - <https://mikkoaaltonen.fi/koyhyysohjelma-tamopereelle/koyhyysohjelma/>
 - <https://yle.fi/a/3-7537417>
- Kukka Kunnarin valtuustoaloite: köyhyysohjelma Pirkanmaan hyvinvointialueelle: <https://vasenkaista.fi/2022/11/toimenpiteita-koyhyiden-ja-eriarvoisuuden-vahentamiseksi-hyvinvointialueella>
- Allekirjoittaneen valtuustoaloite: pienituloisuusopas ja -ohjelma Vantaalle: <http://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2337108>
- Vastaus allekirjoittaneen valtuustoaloitteeseen: <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2480295>
- Jyväskylän kaupungin köyhyysohjelma 2020–2024: <https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/2022-10/koyhyysohjelma-2020-2024.pdf>
- Mervi Uusitalon tekemä aloite Turun kaupungin valtuustolle:
 - <https://www.turku.fi/paatoksenteke/kaupunginvaltuusto/aloite/hae/1768723>
 - <https://www.turunvasemmisto.fi/blogi/2019/12/12/32563/?page2>
 - <https://www.turunvasemmisto.fi/blogi/2019/12/12/32563>
 - <http://merviuusitalo.fi/aloitteeni-turun-koyhyysohjelma/>

Ehdotus

Aluehallitus päättää merkitä valtuustoaloitteen tiedoksi ja lähettää sen edelleen aikuissosiaalityön ja vammaisten palvelujen toimialajohtajan valmisteltavaksi 2.11.2023 mennessä.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti ilman keskustelua.

Lisätietoja päätöksestä antaa hyvinvointialuejohtaja Timo Aronkytö, timo.aronkyto@vakehyva.fi.

Muutoksenhakukielto

§160

Muutoksenhakukielto

Oikaisuvaatimus- ja valituskielto

Tähän päätökseen, joka koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa, ei saa hakea muutosta.

(Laki hyvinvointialueesta 141 §)